

Александар Васић

АРХИВ МУЗИКОЛОШКОГ ИНСТИТУТА САНУ
Колекција докумената, аутографа, преписа,
старих нотних издања и фотографија *

Апстракт: Музиколошки институт САНУ поседује обимну архивску збирку рукописа, преписа и ретких издања српске музике, као и литерарних докумената, фотографија и предмета од значаја за националну историју музике. У овом раду дају се историјат и преглед структуре и садржаја Архива Института. Указано је на најзначајније архивалије, на структуру корисника Архива, као и на актуелне проблеме у функционисању овог сегмента Музиколошког института.

Кључне речи: Музиколошки институт САНУ, архиви, српска музика – XIX век, Стана Ђурић-Клајн

Упоредо с почецима научног рада у Музиколошком институту САНУ отпочело је и формирање пратећих јединица Института – библиотеке и својеврсног архива. Од самога почетка постојала је намера да се у Институту формира збирка рукописа, докумената и предмета из српске музичке прошлости. С обзиром на чињеницу да у оно време није постојала – као што ни данас не постоји – институција која би била окренута музеолошкој обради српске музике, требало је у Институту радити на прикупљању, систематизацији и обради споменика наше музичке прошлости.

Пионирска улога у настанку ове колекције припала је Стани Ђурић-Клајн (1908–1986). Она је започела рад на прикупљању архивског материјала и пресудно је допринела настанку и ширењу овог сегмента Музиколошког института. Свакако су у томе одговарајућу улогу одиграла њена научна интересовања, највећим делом управљена на српску музику XIX века, као и чињеница да је на београдској Музичкој академији предавала историју југословенске музике. С пасијом и истрајношћу историчара проф. Клајн је обилазила књижаре и антикваријате и тамо налазила и куповала ретка издања старије српске музике. Грађу на коју је наилазила у архивима давала је на преписивање (у оно време није било апарата за фотокопирање), па су тако у Институт доспели преписи архивских докумената од интереса за нашу музичку прошлост. Госпођа Клајн, како су је сви

* Овај рад резултат је пројекта *Музика на раскришћу – српски, балкански и европски оквири*. Пројекат изводи Музиколошки институт САНУ у Београду, а финансира га, под бројем 147033, Министарство за науку и технолошки развој Владе Републике Србије.

ословљавали, активно је комуницирала с нашим музичарима, водила преписку с породицама преминулих композитора и извођача, па су поједине заоставштине и легати откупом или поклоном доспевали у Институт.

До повлачења Стане Ђурић-Клајн у пензију 1974. колекција је била затворена, а проф. Клајн је по потреби колегама и сарадницима из Института и изван њега, уступала тражену грађу на коришћење. Доласком академика Димитрија Стефановића на место директора Музиколошког института (1979), архивска колекција је отворена за све категорије корисника. Он је, уз ангажовање научног сарадника др Данице Петровић и спољних сарадника (Слободанка Говедарица, апсолвенткиња археологије, Слободан Варсаковић, студент музикологије и Љиљана Тодић, студенткиња историје уметности), организовао пописивање и каталогизирање архивске колекције. Старао се, такође, да се архивска збирка допуњава занимљивим нотним материјалом и другим документима. Током његовог вишегодишњег управљања Институтом извршене су и нове набавке и куповине. Лични контакт с нашим музичарима и њиховим породицама, сарадња с одговарајућим телима у Српској академији наука и уметности, као и с републичким Министарством за науку, омогућили су значајно увећање архивске колекције.

Данас је целокупна архивска грађа у Музиколошком институту пописана и каталогизирана, истина не компјутерски. Њен садржај чини око две хиљаде докумената, распоређених у тридесет четири велике архивске кутије. После пресељења у зграду у Кнез Михаиловој улици бр. 36, јула 2007, колекција је добила и засебну просторију, у којој се чувају и посебни фондови заоставштина српских музичара, као и преостали примерци тиража издања Института. Архивску збирку прати каталог (на картицама), приређен према азбучном реду, с описом свих потребних реалија о сваком документу. На критериј распореда грађе у кутијама утицала је чињеница да је колекција Музиколошког института „отворена“ збирка, која се непрестано допуњава. Стога приликом распоређивања грађе није било могућно у потпуности поштовати персонално или тематско начело. Фондови појединих композитора смештени су првобитно у једну или две кутије, како је већ било могућно. Међутим, прилив нових докумената онемогућавао је да се тај принцип одржи и даље, па хронологија пристизања грађе јесте та која одређује место новим архивалијама. Укрштај критерија, међутим, не утиче на сређеност и прегледност архивске грађе, јер је консултовањем каталога лако наћи место на којем се одређени извор чува.

Грађу колекције сачињавају четири основна типа докумената: 1) нотни материјал, 2) литерарна сведочанства, 3) одликовања и други предмети, 4) фотографије.

Нотни материјал обухвата аутографе композиција српских аутора, преписе, стара и ретка штампана издања српске музике, рукописне збирке записа српске народне и црквене музике. На појединим аутографима или преписима сачуване су драгоцене маргиналије композитора или преписивача.

Веома су разноврсна литерарна сведочанства која се налазе у овој збирци. Поред примера музичкотеоријске или уџбеничке литературе, тамо су и рукописи предавања из опште и националне историје музике, исечци из домаће и иностране штампе у вези с нашим музичарима и њиховим гостовањима у другим срединама и др. Литерарна грађа пружа слику о животу, школовању и каријери српских музичара. У Архиву се налазе и лична документа – крштенице, умрлице, гимназијска сведочанства, универзитетске уписнице и дипломе, семестрални листови, укази о постављењима у државној служби и др. Слику српског музичког и културног живота XIX и XX века, како у Аустроугарској монархији, тако и у Краљевини Србији / Југославији, граде и плакати и штампани програми концерата, позоришних представа и других сличних манифестација, затим статути певачких друштава, споменице, путописи.

Одликовања додељивана српским музичарима (и акта о тим одличјима) сведоче о расту свести у младој српској држави о вредности и значају музичке уметности и културе за развој народног живота. Друштвени положај музичара учвршћивао се постепено, како радом и резултатима самих уметника, тако и сазревањем средине која је упућивањем признања показивала да мења свој однос према музичарима и уметницима. Поједина одликовања су српским музичарима додељивана и за ратне заслуге.

Збирка од око две стотине фотографија поред индивидуалних фотографија композитора, извођача, музичких писаца, садржи и групне портрете оркестара, хорских и камерних ансамбала, наставника музичких школа и сл. На фотографијама су забележени и значајни музички догађаји, као и ретка издања српске музике.

Првобитно су у састав Архива увођени и појединачни документи и целовите нотне заоставштине српских композитора. Како се број таквих збирки увећао, године 1984. одлучено је да се формира засебан Регистар заоставштина, па се оне од тада уписују као посебна збирка – „заоставштина“.¹

У старијој архивској збирци издваја се једанаест већих целина. То су фондови следећих музичара: Корнелије Станковић, Даворин Јенко, Јован Пачу, Стеван Мокрањац, Исидор Бајић, Теодор-Тоша

¹ О заоставштинама српских музичара у Архиву Музиколошког института САНУ видети чланак мр Биљане Милановић у овој свесци „Музикологије“.

Андрејевић-Аустралијанац, Станислав Бинички, Владимир Р. Ђорђевић, Петар Крстић, Миленко Пауновић и Коста П. Манојловић.

Корнелије Станковић заступљен је бројним преписима, фотокопијама, али и старим и ретким издањима своје клавирске и вокалне – црквене и световне музике. У Институту постоји неколико листова аутографа српских народних песама, као и аутограф *Литургије* изведене у Бечу с аустријским певачима, па је црквенословенски текст фонетски исписан латиницом. Постоји и издање Станковићевих *Српских народних песама* за глас и клавир из 1859. године, с маргиналијама Петра Коњовића. Колекцију лепе издања Корнелијевих песама из 1862. и 1863. године (литографије и фотокопије), затим његово *Православно црквено појање у србској народа I–III*, штампано у Бечу 1862–1864. и др.²

Низ докумената сведочи о музичком раду Даворина Јенка. То су нотна издања и преписи, али и његов тестамент из 1902. године, фотографије, писма, новински чланци. Посебну пажњу завређује Јенково *Ојело за мешовити хор*, препис с коментаром Лазара Лере, врсног познаваоца црквеног појања и својевремено секретара Музиколошког института.

Фонд Јована Пачуа значајан је за историчаре српске клавирске музике.³ Институт поседује копије његових *Српских звукова*, опсежне збирке од дванаест рапсодија за клавир. Пачуова рукописна збирка откупљена је осамдесетих година прошлог века, и то средствима Одбора за историју српске музике САНУ.

Иако се заоставштина Стевана Мокрањца једним делом налази у Архиву Српске академије наука и уметности, и у Музиколошком институту чува се веома значајна нотна грађа овог композитора,⁴ коришћена приликом припреме Мокрањчевих сабраних дела.⁵ Мокрањчева збирка је најобимнија персонална збирка у оквиру колек-

² Корнелијева световна музика објављена је недавно; видети: Корнелије Станковић, *Сабрана дела*, књ. II: *Песме за глас и клавир, мушки и мешовити хор*, гл. уредник Даница Петровић, Музиколошки институт САНУ – Завод за културу Војводине, Београд – Нови Сад 2007. Фототипско издање *Православног црквеног појања у србској народа I–III* приредила је такође Д. Петровић, а објављено је 1994. у издању Одбора за фототипска издања Српске академије наука и уметности, Народне библиотеке Србије и Матица српске.

³ Видети монографију Драгане Јеремић-Молнар, *Српска клавирска музика у доба романтизма (1841–1914)*, Матица српска, Нови Сад 2006.

⁴ Библиографију целокупне рукописне заоставштине Стевана Мокрањца саставила је др Даница Петровић, „Рукописна заоставштина Стевана Стојановића Мокрањца“, *Развиштак*, Зајечар 1992, год. XXXII, бр. 3–4. (188–189), 21–30.

⁵ Видети: Стеван Стојановић Мокрањац, *Сабрана дела*, т. I–X, приређивачи: Дејан Деспић, Драгослав Девић, Војислав Илић, Властимир Перичић и Даница Петровић, Завод за уџбенике и наставна средства – Музичко-издавачко предузеће „Нота“, Београд – Књажевац 1992–1999.

ције Института. Она садржи значајне аутографе: *Ојело за мешовити хор*, *Четири обредне кајде за мешовити хор*, скице за сценску музику *Хронос*, *Саи уочи Нове године 1907*, скице за мушке хорове *Хумористичне варијације* и *Чуј, роде, чуј*, радне верзије и скице за две статије за мешовити хор, као и запис двеју народних мелодија (скице за мешовити хор).

Веома је богата и разноврсна збирка Исидора Бајића, у којој се налази и клавирски извод опере *Кнез Иво од Семберије*, и то са забелешкама Петра Крстића, као и Бајићева *Објашњења* за ову оперу на мађарском и немачком језику (писана готицом). Литерарне изворе заступају Бајићева предавања о историји црквене музике, о Лудвигу ван Бетовену (Ludwig van Beethoven), као и препис писма Светом архијерејском синоду Српске православне цркве из 1906. у којем овај композитор расправља о решавању питања бележења и очувања нашег црквеног појања. Свакако треба истаћи оригинални рукопис партитуре *Ксеније* и *Ксенија*, комада Милана Савића за који је музику такође написао Исидор Бајић. Ту су и штампани примерци свих бројева *Српске музичке библиотеке*, те драгоцене збирке српске музике с почетка XX века, као и фотокопије свих осам бројева Бајићевог *Српског музичког листа*, трећег по реду српског музичког часописа. Куриозитет је у Бајићева композиција *Веруј да те љубим*, а то због оркестрације Милана Ристића.

Занимљив је и фонд Теодора-Тоше Андрејевића-Аустралијанца, са документима о наступању његовог Тамбурашког друштва „Вила“ на Светској изложби у Паризу 1900. године и писмима импресарија Бечке опере (из 1879. и 1880. године) поводом Андрејевићевих успешних наступања у Бечу. У значајне литерарне изворе долази и одлука министра просвете и црквених дела, др Владана Ђорђевића (октобар 1888), да Тоша Андрејевић може у Београду отворити Вишу музичку школу (конзерваторијум), први такав завод код Срба.⁶

Представници генерације српских композитора коју је Стана Ђурић-Клајн назвала „Београдском школом“ – Станислав Бинички, Петар Крстић, Божидар Јоксимовић и Владимир Р. Ђорђевић – такође су у већем обиму заступљени у архивској колекцији Музиколошког института. Бинички је заступљен оригиналном оркестарском партитуром *Море девојко*, за глас и симфонијски оркестар (1937), али и својим успешним црквеним композицијама – *Литургијом за мешовити хор* (аутограф из 1921) и *Ојелом за мешовити хор* (штампано издање, 1928). Како су старији српски музичари стицали своја знања, музиколог ће моћи да види и на основу свеске са школским

⁶ У МИ САНУ постоји препис те одлуке, а објављена је у књизи Косте П. Манојловића, *Историјски поглед на поштанак, рад и идеје Музичке школе у Београду*, Штампарија „Меркур“, Београд 1924, 12.

радовима Биничког, као и из листова са задацима из хармоније и контрапункта са дипломског испита који је Бинички полагао у Минхену 1899. године. Историчаре српске музичке теорије и уџбеничке литературе могао би интересовати Биничков рукопис *Наука о инструментацији* (1897–1898).

Представници Београдске школе заступљни су не само својим композицијама, већ и грађом специфичног карактера. Рукопис Владимира Р. Ђорђевића *Историјати настанка Музичког гласника*, у којем се износе околности под којима је настао први српски музички часопис после Првог светског рата, има вредност сведочанства савременика и учесника у покретању и формирању часописа. Драгоцен је и његов рукопис *Огледа библиографије српских музичара*, са документацијом о штампању те пионирске књиге српске музичке библиографије.

Од аутографа композитора Миленка Пауновића Институт поседује његову клавирску композицију *Устај, дико*, затим *Свечани свадбени марш* (партитура за оркестар), као и *Причасно* за мешовити хор. Поред личне и породичне преписке, пажњу привлаче и Пауновићеве драме, сведочанство ширих уметничких афинитета и аспирација овог занемареног српског музичара.

У богатије збирке долази и она од Косте П. Манојловића. Поред његових композиција, ту су и другачији извори – рукопис његовог рада о народним попевкама из 1928. године, као и предавање на тему *Музички национализам и Корнелије Штанковић*. Свакако треба истаћи и Манојловићеве анализе Мокрањчевих руковети и *Приморских напева* (рукописи / куцано на писахој машини).

* * *

Велик је број наших композитора и музичара XIX и прве половине XX века који су макар и мањим бројем докумената представљени у архивској збирци Института. То су: Владимир Боберић, Никола Ђурковић, Димитрије Големовић, Петар Димић, Јован Иванишевић, Петар Илић, Фрањо Мађејовски, Милоје Милојевић, Сава Селесковић, Јосип Славенски, Велимир Сперњак, Петар Стојановић, Мита Топаловић и многи други.

Свој напредак према професионализму српска музика XIX века дугује и многобројним чешким музичарима. Архивска збирка Института садржи композиције Јосифа Бродила, Милоша Брожа, Вацлава Ведрала, Хуга Доубека, Славољуба Лжичара, Фрање и Драгутина Покорног и др. То су углавном салонске композиције за клавир, као и дела за хорске ансамбле. Истраживачи почетака литературе о музичкој теорији на српском језику наћи ће у Музиколошком институту *Теорију музике* Јозефа Свободе, издања из 1895. и 1904. годи-

не. Пажњу завређује и обимни Свободин рукопис, од преко две стотине страница, *Предавања о музици*, из 1890–1892. године. *Предавања* обухватају теорију музике и општу историју музике, са додатком „О српској народној музици“.

Тешко је из обиља архивске грађе издвојити све оно што може и треба да привуче савремене истраживаче. Жене-композитори, малобројне у нашој музици, нашле су се и у каталогу овог Архива. Од Славке-Алојзије Атанасијевић Институт поседује све сачуване клавирске композиције.⁷ Ту су и дела друге композиторке онога доба, Сидоније Илић.⁸ У стара и ретка издања спадају композиције Алојаза Калауза (*Српски најјеви за клавир*) и Милана Миловука (*Кадрил за клавир*), а заступљен је и Александар Морфидис-Нисис (преписи композиција за хор). Српски композитор Александар Николић, први флаутиста Краљевске опере у Будимпешти, издао је 1863. збирку *Што српских песама*. Музиколошки институт поседује фотокопију првих десет песама из те хорске збирке.

После Другога светскога рата изучавање српске црквене музике изостављено је из наставних планова београдске Музичке академије. Академик Петар Коњовић је зато у Музиколошком институту покушао и успео да створи центар за проучавање те, у послератно време идеолошки непожељне музичке области. Деловањем активних сарадника Института, на првом месту др Димитрија Стефановића и др Данице Петровић, као и првих асистената Института – др Милоша Велимировића и др Стојана Лазаревића – Институт је својом библиотеком и архивском збирком постао један од најзначајнијих центара за проучавање православне црквене музике у овом делу Европе. Томе доприноси деценијама стварана библиотека литургичких и историографских књига, фотодокументације и звучних записа православне црквене музике, пре свега српске. Сабрани су преписи и литографисане појачке збирке српског црквеног појања, део рукописне збирке Лазара Лере,⁹ изузетно обимна збирка записа из заоставштине Ненада Барачког¹⁰ и Бранка Цвејића.¹¹ Од рукописних

⁷ *Концертна фантазија*, на тему „На те мислим“, оп. 1; *Chansonette Slave*, варијације на тему „Устај, устај, мили роде и дубоки сан свој стреси“, оп. 2; *Reflets du Printemps* – полка-капричо за клавир, оп. 6.

⁸ *Лейшир*, полка за клавир, литографија, Беч.

⁹ Видети: Л. Лера, *Зборник црквеног појања*, ркп, 1940, стр. 1–43, 129–144, уметнут литографисани део стр. 129–144, са записима из 1920, 1923, 1925. и 1927. године.

¹⁰ Др Даница Петровић је објавила поправљено издање Барачковог *Ноћног зборника српског народног црквеног појања по карловачком напеву* („Каленић“ – Музиколошки институт САНУ – Матица српска, Крагујевац – Београд – Нови Сад 1995). (Прво издање објављено је 1923. у Новом Саду.) Видети и: Ненад М. Барачки, *Српско народно црквено појање: Божић – Велики петшак – Ускрс*, прир. Даница Петровић, „Каленић“, Крагујевац 2000. О заоставштини Н. Барачког: Д. Петровић, „Појци и мелографи српског црквеног појања – духовни мисионари и

збирки и записа српског народног црквеног појања Музиколошки институт у своме Архиву поседује и записе појања непознатих аутора у Сомборској препарандији и Карловачкој богословији.¹² Ту је и копија рукописа Вукашина Д. Бојића, изводи из Литургије, Триода, Пентикостара и Минеја. Посебну пажњу завређује рукопис делова Литургије према певању Срба муслиманске вере у околини Призрена и Скопља, које је Петар Ж. Илић забележио 1910. године.¹³

Поред записа српског црквеног појања, у Институту су сабране и многобројне духовне хорске композиције наших аутора, и то у аутографима, преписима и штампаним издањима. Занимљиви су и примери првих Литургија писаних за српске црквене хорова у Бечу и Трсту – Бенедикта Рандхартингера (Benedict Randhartinger) и Франческа Синика (Francesco Sinico).¹⁴ *Попис духовних композиција Суботичког певачког друштва*, који садржи 277 дела, упућује на слику једног ишчезлог доба када је црквена музика живела пуним животом – не само у храмовима, већ и у домовима нашег народа.

* * *

Музиколошки институт САНУ поседује и изузетно богату етно-музиколошку збирку са близу осам хиљада рукописних записа наше народне музике – песама и игара пре свега из Србије, али и из осталих крајева бивше Југославије. Та је колекција од прворазредног на-

музички посленици. Поводом рукописне музичке заоставштине свештеника Ненада М. Барачког, [у:] *Споменица епископу шумадијском Сави*, зборник радова поводом 40-годишњице архијерејске службе др Саве (Вуковића), епископа шумадијског, ур. Д. Петровић, Нови Сад 2001, 147–158.

¹¹ Уп. Б. Цвејић, *Српско народно црквено појање по карловачком напеву*, св. 1 – *Осмогласник*; св. 2 – *Опште појање*, Рума 1920. Овај рукопис откупљен је за архивску колекцију Музиколошког института средствима Одбора за историју српске музике САНУ.

¹² Податке о тим записима видети у прегледној студији Данице Петровић, „Српско црквено појање као предмет музиколошких истраживања“, *Зборник Материце српске за сценске уметности и музику*, Нови Сад 1994, бр. 15, 31–46. (нарочито стр. 42–43). Видети и: Иста, „Српско народно црквено појање и његови записивачи“, [у:] *Српска музика кроз векове*, главни уредник Стана Ђурић-Клајн, САНУ (Галерија САНУ, бр. 22), Београд 1973, 251–274; Димитрије Стефановић, „О проучавању српске црквене музике и музичким издањима у току последњих тридесет година“, [у:] *Споменица посвећена 130-годишњици животоа и рада Библиотеке Српске академије наука и уметности*, Концепција, избор архивских докумената и припрема за штампу [Олигица Момчиловић и] Буза Радовић, ур. Радомир Лукић, САНУ (Посебна издања, књ. CDLXXVI, Споменица, књ. 65), Београд 1974, 125–134.

¹³ Видети рад Данице Петровић, „Српско црквено појање – Св. Литургија. Записи по певању хришћана и муслимана у околини Скопља и на Косову (1910)“, *Вардарски зборник САНУ*, Београд 1999, бр. 1, 231–248.

¹⁴ Бенедикт Рандхартингер, *Литургија за мешовити хор*, Франческо Синико, *Литургија за мешовити хор*, преписана за црквени хор у Сарајеву.

учног и културног значаја. О њој постоји прегледна студија мр Ане Матовић, па ћемо се овде ослонити на податке саопштене у тој студији.¹⁵

Обимом и значајем издвајају се рукописне збирке записа народних песама и игара Исидора Бајића и Петра Крстића. У Бајићевој заоставштини налази се 2.338 записа народних мелодија, а код Крстића је сачувано 888 песама и игара. Записи које су оставили ови композитори не потичу само од њих самих; многи су, наиме, преузети од других мелографа (Владимир Р. Ђорђевић, Лудвик Куба /Ludvik Kuba/, Стеван Стојановић Мокрањац, Фрањо Ксавер Кухач, Годор Бушетић, Славољуб Лжичар, Корнелије Станковић и др).

Систематски рад на прикупљању и научној обради народних мелодија отпочео је Коста П. Манојловић. На његову иницијативу основано је 1923. у београдском Етнографском музеју Одељење за музички фолклор, у којем је формирана и прва фонографска збирка народних мелодија у Србији. У Музиколошком институту САНУ налази се целокупна, дакле та наша прва збирка записа музичког фолклора. Материјал обухвата 1.440 песама и игара, забележених од девет мелографа. Највећи део – 1.074 песме из Јужне Србије, Македоније и с Косова – потиче од Косте П. Манојловића (његови записи настали су између 1923. и 1933. године). Збирку сачињавају и записи Исидора Бајића, Данице Јанковић, Матка Брајше-Рашана, Светомира Настасијевића, Шандора (Александра) Босиљевца, Стевана Мокрањца и Милана Стевана Гајдова. Музички фолклор забележен у овој колекцији потиче из Србије, Македоније, Хрватске, Босне, Херцеговине и др.

Годину дана по оснивању Музичке академије у Београду (1938), Коста П. Манојловић покушао је да створи архив целокупног, до оног времена сакупљеног музичког фолклора код нас. Сав тај материјал (картони с мелографским записима и каталог), пренет је 1948. у Музиколошки институт. На картонима је преписано и унето у каталог 2.755 мелодија које је забележило седамнаест записивача. Овај фонд, чије је обликовање започето на Музичкој академији, а настављено у Музиколошком институту, обухвата седам збирки народних мелодија.¹⁶ Мелографи су: Коста П. Манојловић (песме из Крњева и Битоља), Драгутин Чолић (песме из Санџака), Исидор Бајић (песме из Србије и Македоније), Владо Милошевић (песме из Босне), Јосиф Николић-Вучковић (песме из Шумадије), Петар Ж. Илић („Из старог Скопља и Повардарја“; „31 мелодија песама и игара посталих

¹⁵ Видети: Ана Матовић, „Рукописне збирке народних мелодија у Музиколошком институту“, [у:] *Српска музика кроз векове*, главни уредник Стана Ђурић-Клајн, САНУ (Галерија САНУ, бр. 22), Београд 1973, 293–313.

¹⁶ Неки од тих записа издати су; податке о штампаним издањима видети у цитирајној студији Ане Матовић, стр. 299, нап. 14.

пре и после Првог српског устанка 1803. године“), Марко Тајчевић (песме из Ниша и околине).

После Етнографског музеја и Музичке академије, трећи центар за сакупљање народне музике био је Радио Београд. У Музиколошком институту налазе се и две збирке песама из Архива Радија. То су: 188 записа песама из Приморја (с острва Хвара; записивач је, по свему судећи, био Антун Добронић) и „Преписани народни мотиви из Радио Београда“. Ова збирка садржи 110 мелодија из разних крајева Југославије, а записивачи су: Иван Матетић-Роњгов, Ђорђе Караклајић, Миодраг А. Васиљевић, Коста П. Манојловић, В. Јовановић, Јосиф Маринковић, Вацлав Хорејшек, Р. Николић, Корнелије Станковић и др.

Музиколошки институт је и откупљивао рукописне збирке народних мелодија. До 1973. откупљено је дванаест таквих збирки, чији су аутори, тј. приређивачи: Милоје Милојевић (700 мелодија из Македоније и с Косова и Метохије);¹⁷ Мустафа Мулалић (две збирке од по стотину песама из Босне и Србије); Станко Путинчанин (три стотине песама), Живојин Станковић („Обредно народно певање“ – примери додолских, крстоношких и славских песама из разних крајева Србије, Црне Горе и Македоније); Живојин Китић (четири збирке српских народних игара); Богољуб Војновић („Народне игре из Источне Србије“).

Поједине збирке народних мелодија Институту су поклонили Светомир Настасијевић, Лајош Киш (Lajos Kiss), Ернест Дијамант (Ernest Diamant) и др. *The Chamber Music Society* поклонило је збирку *With the Serbs 1916–1918*. Лајонела Бадена (Lionel Budden). Збирка садржи песме и игре забележене за време Првог светског рата према певању српских војника смештених у пољској болници у Вертепу, у близини Солуна.

Пажњу скрећемо и на последњу објављену етномузиколошку збирку. У питању је у новије време откупљена збирка Саве Л. Илића, *Музичко наслеђе Срба, Шокаца и Карашеваца у Румунији*, коју је за штампу приредила мр Јелена Јовановић, а објављена је 2006. као заједничко издање Матице српске и Музиколошког института.

* * *

Репертоар старих српских уметника-извођача може се реконструисати не само из старих новина и часописа, већ и на основу *Албума песама с концерата Жарка Савића*.

¹⁷ Видети недавно публиковано издање, урађено према изворима у Музиколошком институту САНУ: Милоје Милојевић, *Народне песме и игре Косова и Метохије*, приредио Драгослав Девић, Завод за уџбенике и наставна средства – Карић фондација, Београд 2004.

Да музика истрајава и у ратним временима, сведочи већ помемута грађа коју је на Солунском фронту међу српским ратницима и рањеницима бележио британски музичар и добровољац Лајонел Баден, затим *Успаванка за мушки хор* коју је Предраг Милошевић компоновао у заточеништву у Нирнбергу марта 1942, и посветио је својем сапатнику Немањи Митровићу. Ту је и *Програм концерта Камерне класе Петра Стојановића, професора Музичке академије у Београду, у Коларчевој задужбини*, јуна 1943.

Не могу се јединственим тематским критеријумом обухватити многа вредна документа у овој колекцији. Поред оригиналне оркестарске партитуре *Дубравке*, коју је на текст Ивана Гундулића компоновао рано преминули Стеван Марковић, и посветио „Југословенској идеји“, стоје и програм концерта који је прослављена пијанисткиња Јованка Стојковић држала априла 1872. у Српском народном позоришту у Новом Саду, и писмо етномузиколога Јапа Кунста (Jaap Jakob Kunst) Миодрагу Васиљевићу. Музиколошки институт чува и документа која због своје ексклузивности привлаче велику пажњу. Тако су у овој установи похрањене фотографије писама Јоханеса Брамса (Johannes Brahms) српском виолинисти Драгомиру Кранчевићу, концерт-мајстору Краљевске опере у Будимпешти.¹⁸ У Кранчевићевом фонду чува се и једна стара и ретка књига која је у бројним прерадама издавана до у наше време – *Катихизам музике* Јохана Кристијана Лобеа (Johann Christian Lobe), штампан 1855. (го-тицом), у Лајпцигу. Тај приручник „посрбио“ је Милан Миловук 1866. године,¹⁹ а девет година касније и родоначелник хрватске етномузикологије Фрањо Ксавер Кухач.²⁰ Обојица су прерађујући Лобеа настојали да створе националну – српску, односно хрватску музичку терминологију.

¹⁸ О тој преписци реферисала је, на француском језику, Стана Ђурић-Клајн 1959. на музиколошком конгресу у Келну. Српска верзија тога текста објављена је у њеној књизи *Akordi prošlosti*, Prosveta, Београд 1981, 91–96.

¹⁹ М. Миловук, *Теорички основи музике*, Београд 1866, друго издање 1874; *Наука о музици*, Београд 1867. Прва Миловукова књига данас представља велику реткост, она се не може наћи ни у једној српској библиотеци. Музиколог др Здравко Блажековић (Загреб – Њујорк), извршни уредник у њујоршком Répertoire International de Littérature Musicale, био је изузетно љубазан и послао копију те књиге Музиколошком институту. Оригинал је пронашао у заоставштини Фрање Кухача у Архиву Хрватске академије знаности и умјетности у Загребу. Колеги Блажековићу најсрдачније захваљујемо.

²⁰ Кухачева књига изашла је под насловом *Katekizam glazbe*, друго, допуњено издање објављено је 1889. Видети и рад Бранка Ракијаша, *Značenje Kuhačeva Katekizma glazbe и нашој музичкој теорiji и пракси*, Arti musices, Zagreb 1971, br. 2, 141–152. О Миловуку и Кухачу пише Мирка Павловић, *Јован Пачу и Фрањо Ксавер Кухач: прејиска и неки аспекти српско-хрватских музичких веза у њихово време*, Зборник о Србима у Хрватској, САНУ, Београд 1995, бр. 3, 371–404. (нарочито стр. 386–388).

По природи ствари, у колекцији Института мање су заступљени домаћи композитори друге половине XX века. Ипак, постоје у преписима или штампаним издањима дела Петра Бингулца, Михаила Вукдраговића, Миховила Логара, Владе Милошевића, Златана Вауде и других композитора. Од савремених дела свакако треба указати на оригиналну партитуру опере *Симонида* Станојла Рајичића, коју је Институту поклонила композиторова удовица, професор Милица Рајичић.

Јужнословенска музика сразмерно је мало заступљена. То је и логично, с обзиром на чињеницу да у Загребу, Љубљани, Сарајеву, Скопљу и другим градовима бивше југословенске федерације, постоје научни институти, архиви и друге сличне установе које су се у заједничкој држави бавиле прикупљањем и обрадом националне музике. У Музиколошком институту САНУ налазе се литографије, штампана издања и преписи композиција словеначких аутора: Емила и Карла Адамича, Франца Берника, Фрање Вилхара (старијег), Јанка Грегорца, Бењамина Ипавца, Марија Когоја, Винка Крека, Антона Лајовица, Виктора Парме, Луцијана Марије Шкерјанца и др. Хрватску музику представљају композиције и хармонизације Благоја Берсе, Силвија Бомбарделија, Винка Жганеца, Ивана Зајца, Јакова Готовца, Антуна Добронића, Фрање Дугана, Вјекослава Клаића, Фрање Ксавера Кухача, Ватрослава Лисинског, Ивана Матетића-Роњгова, Иве Параћа и др.

Европска музика заузима у архивским збиркама Музиколошког института још мање места него јужнословенска. Као одраз оријентације и уметничког нивоа српске музике у XIX веку, у Институт су стигла штампана издања старије европске салонске музике. Углавном су то албуми с композицијама разних аутора који су у своје време уживали популарност шире музичке публике (Л. Ардити, Т. Бадажевска, Л. Г. Ган, Д. Херценбергер, К. Ј. А. Целер, Х. Шмит / L. Arditti, Tekla Badarzewska, Louis-Gaston Ganne, D. Herzenberger, Carl Johann Adam Zeller, H. Schmidt и др.) Студијама српске црквене музике могу помоћи примери руске црквене музике сакупљани у архивској колекцији, али и у библиотеци и нототеци Студијског хора. Тамо се налазе композиције Аренског (Антон Степанович Аренский), Бортњанског (Дмитрий Степанович Бортнянский) (његова *Литургија Св. Јована Златоустог* и др), Глазунова (Александр Константинович Глазунов), Рахмањинова (Сергей Василевич Рахманинов), Чеснокова (Павел Григорјевич Чесноков) и других композитора.

Засебну целину чине мешовити албуми са српском, јужнословенском и европском музиком. Таквих албума има близу тридесет. Грађа окупљена у њима широког је спектра: српске народне песме и игре у обрадама за клавир, руске и хрватске народне песме, духовна музика, војна музика итд. Ти су албуми аутентична слика музичких

потреба и навика грађанске епохе XIX и прве половине XX века. У ондашњим домовима певала се и свирала, поред народне, и салонска музика, страна и домаћа; тако се проводило слободно време и њоме је био обележен друштвени живот.²¹

* * *

Збирка од преко две стотине фотографија представља незаобилазан, изузетно вредан сегмент архивске колекције Музиколошког института. Фотографије појединих старијих српских музичара није увек лако наћи у другим установама, што нарочито долази до изражаја у актуалном раду на *Српском биографском речнику* Матице српске, као и на другим енциклопедијама и лексиконима који желе да објаве слике одређених личности. У Институту постоје фотографије бројних старијих музичара: Славке-Алозије Атанасијевић, Теодора-Тоше Андрејевића-Аустралијанца и његове супруге Ивлин (Evelyn), Исидора Бајића, Станислава Биничког, Ивана Брезовшека, Хуга Доубека, Владимира Р. Ђорђевића, Николе Ђурковића, Јована Иванишевића, Душана Јанковића, Даворина Јенка, Алојза Калауза, Драгомира Кранчевића, Аксентија Максимовића, Косте П. Манојловића, Јосифа Маринковића, Милана Миловука, Стевана Мокрањца, Тихомира Остојића, Миленка Пауновића, Јована Пачуа, Јованке Стојковић, Роберта Толингера, Мите Топаловића, Јосифа Шлезингера и др. Заступљене су и фотографије новијих музичара, не само српских: Златко Балковић, Јован Бандур, Радмила Бакочевић, Миодраг Васиљевић, Михаило Вукдраговић, Мирјана Вукдраговић, Војислав Вучковић, Миленко Живковић, Живојин Здравковић, Зденка Зикова, Љубица Марић, Ловро Матачић, Анита Мезетова, Милоје Милојевић, Предраг Милошевић, сестре Олга и Марија Михаиловић, Василије Мокрањац, Бахрија Нури-Хаџић, Марко Тајчевић и др.

Посебну вредност имају фотографије Бетовеновог писма Љубљанском филхармонијском друштву, поводом избора за почасног члана те установе; затим фотографија погребана Стевана Мокрањца у Београду, фотографија првог извођења Бетовенове *Девеије симфоније* у Београду 1910. године и др.²²

²¹ У великој мери заснована је на тој и таквој архивској грађи Музиколошког института САНУ магистарска теза Маријане Кокановић, *Игре и маршеви у српској клавијурској музици друге половине XIX века: културна повезаност у јавном и приватном животу*. Теза је урађена под менторством проф. др Данице Петровић, а одбрањена је 2008. на Катедри за музикологију и етномузикологију Академије уметности у Новом Саду.

²² Нажалост, у нашој музиколошкој струци неретко изостане свест о томе да коректно поступање подразумева навођење порекла преузетих извора. Није се једном догодило да ретка фотографија српског музичара или музичког догађаја, фотографија из колекције Музиколошког института САНУ, буде објављена у

* * *

У Музиколошком институту САНУ води се посебна евиденција о корисницима архивске грађе. Те свеске веродостојно сведоче о структури и бројности корисника, као и о циљевима консултовања или снимања архивске грађе.

Међу корисницима архивске грађе налазе се многобројни наставници и сарадници музичких академија, као и њихови студенти који своје семинарске, дипломске, специјалистичке, магистарске и докторске радове не би могли саставити без истраживања у збиркама Музиколошког института. У Институт долазе извођачи који осмишљавају програме својих концерата, посебно хорски диригенти из земље и иностранства. Наставници музике у општеобразовним школама и гимназијама, џез-музичари, уредници на радију и телевизији, организатори музичких такмичења и фестивала, историчари, филолози, новинари, позоришни и филмски редитељи, кустоси галерија и архива у потрази за документима и експонатима, библиотекари, балетски уметници и кореографи и многи други. Захтеви корисника буду и специфични: од почетка деведесетих година, када је гимназија враћена у систем средњег образовања, Музиколошком институту обраћали су се матуранти, а и родитељи матураната, за грађу за матурске радове. Промењен друштвенополитички контекст актуализовао је теме и садржаје потиснуте у периоду после 1945. године. Тако су се јављала лица заинтересована за соколске химне или историчари у потрази за композицијама посвећеним политичким странкама. Писци уџбеника за основну школу тражили су народне песме, посебно из крајева изван Републике Србије, а у којима живе Срби. Различите верзије и обраде Светосавске химне тражили су наставници, организатори Светосавских прослава у школама. У циљу употпуњавања извора за наставу из националне историје музике на Факултету музичке уметности у Београду долазили су предавачи тога предмета. Понекад су ученици музичких школа своја питања једино могли да реше у Музиколошком институту. *Виолински концерти у d-молу* Петра Стојановића налази се у наставном плану и програму за средње музичке школе, а ноте се нису могле наћи нигде осим у Музиколошком институту. Збирка фотографија била је ослонац словеначком музикологу др Маници Шпендал која је 1986. била у потрази за фотографијама с извођења балета *Охридска легенда* Стевана Христића и *Лицињарско срце* Крешимира Барановића, а за минхенски Пиперов *Ојерски лексикон*.

Корисници Колекције долазе из различитих градова, али и земаља: Београд, Сарајево, Нови Сад, Љубљана, Загреб, Бања Лука, Приједор, Зрењанин, Сремски Карловци, Панчево, Минхен, Москва, Сиднеј, Скопље, Софија, Шабац, Ваљево, Ниш, Долово, Париз, Крушевац, Марибор, САД – Њујорк, Кливленд (Охајо), Финикс (Аризона), Канада, Ци-

књизи, зборнику или студији неког од овдашњих колега-музиколога, а да изостане податак о припадности дотичне фотографије.

рих итд. Колеге из иностранства понекад се обраћају писменим путем (у новије време електронском поштом), у потрази за подацима чија се потврда може наћи у збиркама Института. Посебно је велик број диригентата црквених хорова из земље, суседних држава, из Европе, САД, Канаде и Аустралије, који од наших стручњака траже различите информације, упутства и нотни материјал за рад са својим ансамблима.

* * *

Архивска колекција Музиколошког института САНУ, заједно с библиотеком, фонотеком, збирком микрофилмова грчких и словенских неумских рукописа, збирком фотографија хиландарских неумских рукописа, збирком дијапозитива и другом изворном грађом, представља садржајем богату ризницу грађе од изузетног значаја за националну музичку и културну историју. Слободно се може рећи да историчар српске музике, нарочито оне до почетка Другога светскога рата, не може у свом раду заобићи архивске фондове Музиколошког института.

Архивска колекција Музиколошког института (као, уосталом, и Библиотека), у правном смислу није јавна установа, већ представља збирку намењену истраживачима запосленим у овој институцији. Пошто је Музиколошки институт САНУ једина установа своје врсте у земљи (а најстарија на подручју бивше СФРЈ), то су добром вољом управника и сарадника документи и ноте из колекције увек стављане на располагање корисницима свих категорија. Необично је да архивска колекција, Библиотека и Фонотека никада нису имале стално запосленог службеника који би се професионално и континуирано старао о обради, чувању, конзервацији и издавању архивске грађе. Те послове током претходњих шездесет година обављали су научни радници запослени у Музиколошком институту.

Проблеми на које се наилази у очувању ових колекција у првом реду тичу се обраде и регистровања новоприспеле грађе, потенцијалних оштећења која неумитно доноси време, дигитализације и електронске каталогизације. Ангажовање дипломираних музиколога и етномузиколога, преко пројеката окренутих конзервацији и дигитализацији културноисторијске грађе, јесте перспектива овог сегмента Института, као што је неопходна и израда електронског каталога и финансирање барем једног службеника који би се старао о овим драгоценим ресурсима.²³

UDC 930.25:061.6]:78

78.035(=163.41)(086.7:093)

DOI: 10.2298/MUZ1010071V

²³ Видети: Катарина Томашевић, *Значај дигитализације музикалија и звучних записа у Архиву и Фонотеци Музиколошког института САНУ*, Преглед Националног центра за дигитализацију, Београд 2003, бр. 2, 46–51.

Aleksandar Vasić

ARCHIVES OF THE SASA INSTITUTE OF MUSICOLOGY
Collection of Documents, Autographs, Copies,
Old Editions of Music Printing and Photographs*

Abstract: Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts in Belgrade possesses a comprehensive collection of manuscripts, copies and rare editions of Serbian music. The collection also contains textual documents, photographs and objects important for the national musical history. This study presents a history, review of the content and structure of the Institute's Archive. Attention is focused on the most important documents in the Collection, also on the structure of users. Finally, author speaks about the actual problems in the Institute's Archive.

Key words: Institute of Musicology – Serbian Academy of Sciences and Arts, archives, Serbian music – 19th century, Stana Djurić-Klajn

The Institute of Musicology of the SASA library and archives, comprising Serbian manuscripts, documents and artifacts of the past, were established immediately after the Institute itself. The Institute of Musicology was put in charge of collecting, systematizing, and studying the documents on the Serbian music history.

Stana Đurić Klajn (1908–1986) was the first musicologist to start collecting documents of this kind. She contributed significantly to the foundation and development of the Institute's library and archives, driven by her scholarly interest in the Serbian 19th century music, and her teaching activities at the Belgrade Academy of Music, where she lectured Yugoslav music history. With the passion and perseverance of a historian, professor Klajn searched secondhand bookshops for rare editions of old Serbian music. She had the archival documents copied, and these copies sent to the Institute of Musicology. Mrs Klajn communicated on a daily basis with Serbian musicians, corresponded with the families of late composers and performers, and by doing so, enabled the Institute to procure various legacies by way of testament or purchase.

Until the professor Klajn's retirement in 1974, the collection was closed to the public, although she allowed her colleagues and co-workers in the Institute to use the collection when they needed to. When Dimitrije Stefanović was appointed Director of the Institute in 1979, the

* This text is a part of the project *Music on Crossroads: Serbian, Balkan, European frames*, a project of the Institute of Musicology, Serbian Academy of Sciences and Arts in Belgrade, and is financed by the Ministry of science and technological development of the Republic of Serbia, under the number 147033.

collection was opened to the public. With the help of his research fellow, Ms Danica Petrović, and collaborators like the archeology student, Ms Slobodanka Govedarica, the musicology student, Mr Slobodan Varšaković, and the art history student, Ms Ljiljana Todić, he organized work on the inventory and catalogue of the collection. He also took care of the acquisition of written and published music of interest together with other documents during his long-term office. He significantly contributed to the enlargement of this collection by his personal contacts with Serbian musicians and their families, by his membership of various boards of the Serbian Academy of Science and Arts and by his collaboration with the Serbian Ministry of Science.

The inventory and catalogue of the Institute's collection of documents is now complete, although not yet in electronic form. It contains about 2000 documents, packed in 34 boxes. Since the Institute changed premises in July 2007, moving to Knez Mihailova 36, the collection has been stored in a separate room, together with legacies of Serbian musicians and the earlier editions of the Institute. The catalogue has been alphabetized, and contains all relevant data on each of the documents. However, the complete legacies of certain composers had originally been put into one or two boxes. Since the collection is an open one, getting larger from day to day, this system had to be changed. Therefore, the catalogues cannot be searched only by author or keywords, but by the date on which documents were registered. This double criteria in organizing documents ensures that they can easily be found by searching the catalogue.

The collection holds four types of documents: written music, writings, medals and other artifacts, and photographs.

The written music documents consist of the autographs and copies of Serbian art music compositions, early and rare editions of the Serbian art music, and collections of written folk and church music. Some of the autographs and the copies contain notes on the margins, relevant for historical research.

The writings are very heterogeneous. There are school manuals, articles on music theory, notes from lectures on European and Serbian music history, press clipping on Serbian musicians and their tours in other countries, etc. These writings provide information on the life, education and career of Serbian musicians. The archives also contain personal documents – certificates of births and deaths, diplomas of secondary schools and universities, registration forms, orders of appointments, etc. There are also posters, program guides for concerts, theatre plays and other events, statutes of choral societies, commemorative volumes, travel itineraries, all providing information about music and cultural life of the Serbs in both Austria-Hungary and Serbia of the 19th and 20th centuries.

Medals and orders of honorary decorations are relevant indications of the importance of music for society and for early-modern Serbia.

Judging by the medals and decorations awarded to musicians, it seems that their social status was slowly becoming established though the results of their work and also by changing the attitude of the society towards musicians and artists in general. Some musicians were also awarded medals in recognition for their general service in the war.

The collection of about 200 photographs contains portraits of composers, performers, music writers, as well as the group portraits of orchestras, choirs, chamber ensembles, music teachers, etc. There are also photographs of important musical events and rare editions of Serbian music.

At first, the documents from the legacies of Serbian composers were registered separately. As they grew in number, the Legacy Register was made in 1984, listing all legacies as a separate collection.¹

The old collection of the archives contains holdings of eleven Serbian musicians: Kornelije Stanković, Davorin Jenko, Jovan Paču, Stevan Mokranjac, Isidor Bajić, Teodor Toša Andrejević ("the Australian"), Stanislav Binički, Vladimir R. Đorđević, Petar Krstić, Milenko Paunović and Kosta Manojlović.

The holding of Kornelije Stanković contains numerous copies and photocopies of written music, as well as rare and old editions of his piano and vocal music, both sacred and secular. There are also a few pages of his autographs of Serbian folk songs, and another one of his *Liturgija* (the *Liturgy*), performed in Vienna with Austrian singers (therefore the Church Slavic text is written in Latin script). There is also an edition of Stanković's *Srpske narodne pesme za glas i klavir* (*Serbian Folk Songs for voice and piano*) from 1859 (with notes on the margins by Petar Konjović), lithographs and photocopies of the 1862 and 1863 editions of the Stanković's songs, his *Pravoslavno crkveno pojanje u srbskog naroda I-III* (*Orthodox church singing of the Serbs I-III*), printed in Vienna in 1862–1864, and many other works.²

There is also a large number of documents on the composer Davorin Jenko. There are printed music editions and copies, as well as his last will and testament from 1902, photographs, letters and press clippings. Of outstanding valuable is the copy of his *Opelo za mešoviti hor* (*Requiem*

¹ On the legacies of Serbian musicians in the Institute of Musicology archive, see the article by Biljana Milanovic in this volume.

² The secular music by Kornelije Stanković has been recently published in: Kornelije Stanković, *Sabrana dela II: Pesme za glas i klavir, muški i mešoviti hor* (*Collected Works, vol. II: Songs for Voice and Piano, Male and Mixed Choir*), ed. Danica Petrovic, Muzikološki institut SANU i Zavod za kulturu Vojvodine, Belgrade – Novi Sad, 2007. Photoprinting edition of the *Pravoslavno crkveno pojanje u srbskog naroda I-III* (*Serbian Orthodox Church Singing, vol. I-III*), ed. Danica Petrovic, has been published in 1994 by the Odbor za fototipska izdanja SANU (Department of Photoprinting Editions of the SASA), Narodna biblioteka Srbije (National Library of Serbia) and the Matica srpska.

for Mixed Choir), made by Lazar Lera, an excellent connoisseur of church singing and a former secretary of the Institute of Musicology, who also wrote a commentary.

The holding of Jovan Paču is relevant for the historians of Serbian piano music.³ The Institute of Musicology archive holds his *Srpski zvukovi (Serbian tunes)*, a voluminous collection of twelve piano rhapsodies. The collection of Paču's manuscripts was purchased in the 1980s by the Board of Serbian Music History of the SASA.

Although a part of the legacy of Stevan Mokranjac is held in the SASA Archives, the Institute of Musicology archive also contains some relevant written music by this composer.⁴ These documents were presented in the multivolume *Sabrana dela (Collection of Works)* by Stevan Mokranjac.⁵ The holding of Stevan Mokranjac is the most voluminous collection of personal documents in these archives. It contains the following valuable autographs: the *Opelo za mešoviti hor (Requiem for Mixed Choir)*, the *Četiri obredne kajde za mešoviti hor (Four Religious Kajdas for Mixed Choir)*, sketches for theatre music (the *Hronos / Chronos*, the *Sat uoči Nove godine 1907 / The Hour before the New Year 1907*), sketches for male choirs (the *Humoristične varijacije / Humorous Variations*, the *Čuj, rode, čuj / Listen, Folk, Listen*), sketches and drafts for two songs for Easter Saturday for the mixed choir, and two written folk melodies (sketches for the mixed choir).

The holding of Isidor Bajić is also very big and heterogeneous. It contains the piano version of the opera *Knez Ivo od Semberije (Prince Ivo of Semberija)*, with notes by Petar Krstić and the *Objašnjenja (Interpretations)* of this opera in German and Hungarian by the author (in Gothic font). The writings in this holding contain Bajić's lectures on sacred music history and on Ludwig van Beethoven, and a copy of the letter to the Holy Synod of the Serbian Orthodox Church from 1906, in which the composer proposes a solution to the problem of recording and safekeeping of the Serbian church singing tradition. Among these documents, the original manuscript of the song-play *Ksenije i Ksenija (Xenius and Xenia)* score (play written by Milan Savić, and music by Isidor Bajić), is also worth mentioning. There is also the complete edition of the *Srpska muzička biblioteka (Serbian Music Library)*, a

³ See the monograph by Dragana Jeremić Molnar, *Srpska klavirska muzika u doba romantizma (1841–1914) (Serbian Piano Music in the Age of Romanticism /1841–1914/)*, Matica srpska, Novi Sad 2006.

⁴ The bibliography of the complete legacy of Stevan Mokranjac was edited by Danica Petrović, Ph.D. (*Rukopisna zaostavština Stevana Stojanovića Mokranjca / The Manuscripts of Stevan Stojanović Mokranjac*, Razvitak (Zaječar) 3–4, 1992, No. 188–189, pp. 21–30).

⁵ See: Stevan Stojanović Mokranjac, *Sabrana dela I–X (Collected Works, vol. I–X)*, eds. Dejan Despić, Dragoslav Dević, Vojislav Ilić, Vlastimir Peričić and Danica Petrović, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Muzičko-izdavačko preduzeće „Nota“, Belgrade – Knjaževac, 1992–1999.

valuable collection of the Serbian early 20th century music, and photocopies of all eight issues of the *Srpski muzički list* (*Serbian Music Journal*), edited by Isidor Bajić, chronologically third in line regarding Serbian music magazines. The composer Milan Ristić has orchestrated his composition *Veruj da te ljubim* (*Believe that I Love You*), which is an extraordinary thing, since contemporary composers seldom orchestrate compositions from earlier epochs.

The holding of Teodor Toša Andrejević (“the Australian”) contains interesting documents on the performance of his tambur society, the *Vila* (*Fairy*), at the World Exhibition in Paris in 1900, and the letters of the Vienna Opera impresario from 1879 and 1880, on the occasion of his successful performances in Vienna. The decree of the Minister of Religion and Education, Vladan Đorđević, from October 1888, by which Teodor Andrejević was granted a permission to open a Music Conservatory, the first institution of the kind in Serbia, also represents a valuable document.⁶

The Institute’s archive also holds a large number of documents on the composers whom Stana Đurić Klajn called the “Belgrade school” (Stanislav Binički, Petar Krstić, Božidar Joksimović and Vladimir Đorđević). There is an original score by Stanislav Binički from 1937 (*The More девојко / Oh, Maiden*, for voice and symphonic orchestra), and some of his very good sacred music compositions – the *Liturgija za mešoviti hor* (*Liturgy for the Mixed Choir*) (the autograph, from 1921) and the *Opelo za mešoviti hor* (*Requiem for the Mixed Choir*) (printed music, from 1928). The school notebook of S. Binički, and the notes of his harmony and counterpoint exercises for his final examination in Munich in 1899, provide a musicologist with information on the music academies curricula of the epoch. His manuscript, the *Nauka o instrumentaciji* (*Instrumentation*) (1897–1898) could be a relevant source for historians of music theory and manuals.

The compositions and other documents, some of them very particular, referring to the representatives of the “Belgrade school” are also held in the Institute of Musicology archive. The manuscript of Vladimir Đorđević, *Istorijat nastanka Muzičkog glasnika* (*How the Music Herald was Started*), in which he described the circumstances surrounding the starting of the first Serbian music magazine after the WWI, is a valuable primary source, written by a contemporary and an active participant in the events. His other manuscript, *Ogled bibliografije srpskih muzičara* (*The Essay on the Serbian Musicians’ Bibliography*),

⁶ The copy of the decree is kept in the Institute of Musicology, and the printed version in: Kosta Manojlović, *Istoriski pogled na postanak, rad i ideje Muzičke škole u Beogradu* (*A Historical Survey of the Establishment, Work and Ideas of the Belgrade Music School*), Štamparija „Mercur”, Belgrade 1924, 12.

containing the information on the printing of this pioneer book of the Serbian music bibliography, is also very valuable.

The piano composition *Ustaj, diko* (*Get up, my love*) the orchestral score *Svečani svadbeni marš* (*The Solemn Wedding March*), and the *Pričasno* for the mixed choir, all by Milenko Paunović, are held in the Institute's archive in the form of autographs, as well as his personal correspondence. As a person of many artistic talents, although not fully recognized as such, Paunović also wrote drama scripts which are held in this archive.

The holding of Kosta Manojlović is one of the largest ones. Apart from his compositions, the holding contains other kinds of document – the manuscript of his essay on folk songs from 1928, and a lecture with the title *Muzički nacionalizam i Kornelije Stanković* (*The Nationalism in Music and Kornelije Stanković*). His analyses of Mokranjac's work – the *Rukoveti* (*Rhapsodies*) and the *Primorski napevi* (the *Coastal Songs*) (in manuscript form) are certainly worth mentioning.

* * *

The Institute of Musicology archive contains documents concerning many Serbian composers and musicians of the 19th and the early 20th centuries, even though some of the documents are scarce. These musicians are: Vladimir Boberić, Nikola Đurković, Dimitrije Golemović, Petar Dimić, Jovan Ivanišević, Petar Ilić, Franjo Maćejevski, Miloje Milojević, Sava Selesković, Josip Slavenski, Velimir Spernjak, Petar Stojanović, Mita Topalović and many others.

Serbian 19th century art music could not have made such progress, had it not been for many Czech musicians. There are compositions by Josif Brodil, Miloš Brož, Václav Vedral, Hugo Doubek, Slavoljub Lžičar, František and Dragutin Pokorni, and many others. Their compositions are mainly salon music for piano, and choir music. The researchers of early music theory writings in Serbian language can find the editions of *Teorija muzike* (*Music Theory*) by Joseph Svoboda, from 1895 and 1904 in this archive. There is also another relevant manuscript by Svoboda (over 200 pages) – the *Predavanja o muzici* (*Lectures in Music*), held from 1890 to 1892. The *Predavanja* refer to the music theory and European music history, with an annex *O srpskoj narodnoj muzici* (*On the Serbian Folk Music*).

The collection of the Institute of Musicology archive is very rich in documents, many of which are undoubtedly useful for research. It contains compositions by female composers (of whom there are very few among Serbian composers). All piano compositions by Slavka Alojzija Atanasijević are held in the archive,⁷ as well as the works of other Serbian

⁷ *Koncertna fantazija* (*Concert Fantasy*) (the words were taken by the song *Na te mislim* (*You are on my mind*), op. 1; *Chansonette Slave*, variations using the song *Ustaj, ustaj*,

female composer of the time, Sidonija Ilić.⁸ Compositions by Alois Kalauz (*Srpski napjevi za klavir / Serbian songs for piano*) and those by Milan Milovuk (*Kadril za klavir / Piano Quadrille*) and Aleksandar Morfidis Nisis (copies of the choir compositions) are some of the rare editions. Serbian composer Aleksandar Nikolić, the first flute player of the Royal Opera House in Budapest, published his collection *Sto srpskih pesama* (Hundred Serbian Songs) in 1863. The photocopy of the first ten songs of this collection is also held in the Institute's archive.

After WWII Serbian sacred music was omitted from the Belgrade Music Academy curricula (at the time banned from the University for ideological reasons). Therefore, Academician Petar Konjović established a research center for sacred music at the Institute of Musicology. The Institute with its library and its archive became one of the most important research centers of the Orthodox sacred music in this part of Europe, due to the efforts of research fellows, Dimitrije Stefanović Ph.D. and Danica Petrović Ph.D., and research assistants, Miloš Velimirović Ph.D., and Stojan Lazarević Ph.D. Besides, the Institute has its own library with books on liturgy and music history, with photo documentation and soundtracks of Orthodox sacred music, especially Serbian. There are also copies and collections of Serbian church songs in lithograph, part of the manuscript collection of Lazar Lera⁹ and the voluminous collection of written music from the legacies of Nenad Barački¹⁰ and Branko Cvejić.¹¹

mili rode i duboki svoj san stresi (*Rise, Dear Folk, and Awake from a Deep Sleep*), as theme; op. 2; *Reflets du Printemps* – polka-capriccio for piano, op. 6.

⁸ *Leptir* (*Butterfly*), piano-polka, lithograph, Vienna.

⁹ See: L. Lera, *Zbornik crkvenog pojanja* (*Collection of Church Songs*), manuscript, 1940, 1–43, 129–144, with a lithograph with written music from 1920, 1923, 1925 and 1927 inserted on pp. 129–144.

¹⁰ There is a revised edition of Barački, *Notni zbornik srpskog narodnog crkvenog pojanja po karlovačkom napevu* (*Collection of Serbian Church Written Music in the Karlovac Mode*), Novi Sad 1923. (Revised edition by Danica Petrović, „Kalenić“ – Muzikološki institut SANU – Matica srpska, Kragujevac – Belgrade – Novi Sad 1995). See also: Nenad M Barački, *Srpsko narodno crkveno pojanje: Božić – Veliki petak – Uskrs* (*Serbian Church Singing: Christmas – Good Friday – Easter*), ed. Danica Petrović, Kragujevac 2000. On the legacy of N. Barački see: D. Petrović, *Pojci i melografi srpskog crkvenog pojanja – duhovni misionari i muzički poslenici. Povodom rukopisne muzičke zaostavštine sveštenika Nenada M. Baračkog* (*Singers and Collectors of Serbian Church Songs – Missionaries and Musicians. The Written Music Manuscripts in the Legacy of the Reverend Nenad M. Barački*), in: *Spomenica episkopu šumadijskom Savi, zbornik radova povodom 40-godišnjice arhijerejske službe dr Save (Vukovića), episkopa šumadijskog (Sava, the Archbishop of Šumadija. Commemorative Volume on the Occasion of the 40th Anniversary of the Investiture of Reverend Sava Vuković, the Archbishop of Šumadija)*, ed. D. Petrović, Novi Sad 2001, 147–158.

¹¹ See: B. Cvejić, *Srpsko narodno crkveno pojanje po karlovačkom napevu* (*Serbian Church Singing in the Karlovac Mode*) vol. 1 – Osmoglasnik (*Octoechos*); vol. 2 – Opšte pojanje (*Church Singing – General Features*), Ruma 1920. This manuscript has been purchased by the Board for the Serbian Music History of the SASA for the archive of the Institute of Musicology.

Among the manuscript collections and the Serbian sacred written music documents, there are also several documents of sacred written music by the anonymous authors from Sombor teachers' college and the Karlovac seminary.¹² There is also a copy of the manuscript by Vukašin Bojić, excerpts from the Liturgy, Triodion, Pentecostarion and Menaion. Especially interesting is the manuscript written by Petar Ilić in 1910, with some parts of the Liturgy, sung in the mode of Muslim Serbs around Prizren and Skoplje.¹³

Beside the documents of church written music, there are also many church choir compositions in the Institute, mostly in the form of autographs, copies and printed editions. The first liturgies for the Serbian church choirs in Vienna and Trieste, by Benedict Randhartinger and Francesco Sinico, are also very interesting.¹⁴ The *Popis duhovnih kompozicija Subotičkog pevačkog društva (The List of Church Compositions of the Subotica choral society)*, with altogether 277 pieces, is a very important source for Serbian social history – it reflects a past society in which sacred music was a part of everyday life, not only in the church, but also at home.

* * *

The Institute of Musicology archive also holds a valuable collection of almost 8000 documents of written folk music, songs and dances from Serbia, but also from other parts of ex-Yugoslavia. This collection is of a first rate importance for ethnomusicology and cultural history. Ms Ana Matović, M. A. wrote a detailed study on this collection. In the following text, we shall describe it, using information in her study.¹⁵

¹² See: Danica Petrović, *Srpsko crkveno pojanje kao predmet muzikoloških istraživanja (Serbian Church Singing in Musicology)*, *Zbornik Matice srpske za scenske umetnosti i muziku (The Matica Srpska review of Stage Art and Music)*, 15, Novi Sad 1994, pp. 31–46. See also: D. Petrović, *Srpsko narodno crkveno pojanje i njegovi zapisivači (Serbian Church Singing and its Collectors)*, in: *Srpska muzika kroz vekove (Serbian Music through the ages)*, editor-in-chief Stana Đurić Klajn, Galerija SANU 22, Belgrade 1973, pp. 251–274; Dimitrije Stefanović, *O proučavanju srpske crkvene muzike i muzičkim izdanjima u toku poslednjih trideset godina (On the Serbian Church Music Research and the Music Editions in the Last Thirty Years)*, in: *Spomenica posvećena 130-godišnjici života i rada Biblioteke Srpske akademije nauka i umetnosti (Album on the 130th Anniversary of the SASA Library)*, ed. Radomir Lukić, Posebna izdanja (Special Editions) CDLXXVI, Spomenica (Album) vol. 65, Belgrade 1974, pp. 125–134.

¹³ See: Danica Petrović, *Srpsko crkveno pojanje – Sv Liturgija. Zapis po pevanju hrišćana i muslimana u okolini Skoplja i na Kosovu (1910) (Serbian Church Singing – Liturgy. Written in the Mode of Christians and the Muslims in the Surroundings of Skoplje and in Kosovo /1910/)*, in: *Вардарски зборник САНУ 1 (The Vardar Review of the SASA, Vol. 1)*, Belgrade 1999, pp. 231–248.

¹⁴ Benedict Randhartinger, *Liturgija za mešoviti hor (Liturgy for Mixed Choir)*; Francesco Sinico, *Liturgija za mešoviti hor*, copied for the Sarajevo Church Choir.

¹⁵ See: Ana Matović, „Rukopisne zbirke narodnih melodija u Muzikološkom institutu“ (The Manuscript Collections of Folk Melodies in the Institute of Musicology), in:

The most voluminous and the most important are two collections of manuscripts of written folk songs and dances by Isidor Bajić and Petar Krstić. The legacy of Bajić contains 2,338 written folk melodies, whereas the one of Krstić contains 888 songs and dances. Some of these documents of written music, however, were not made by these composers. They have been copied by them from other collectors of folk songs (Vladimir R. Đorđević, Ludvík Kuba, Stevan Stojanović Mokranjac, Franjo Ksaver Kuhač, Todor Bušetić, Slavoljub Lžičar, Kornelije Stanković, and others).

Kosta Manojlović was the first composer to collect folk melodies systematically, with the interest of a scholar. He initiated the establishment of the Music Folklore Department in the Belgrade Museum of Ethnography in 1923, with the first phonographic collection of folk melodies in Serbia. This collection is nowadays held in the Institute of Musicology. It contains 1,440 songs and dances, written by nine collectors of folk songs. Most of them – 1,074 songs from southern Serbia, Macedonia and Kosovo – were written by Kosta Manojlović (between 1923 and 1933). There are also some songs and dances written by Isidor Bajić, Danica Janković, Matko Brajša Rašan, Svetomir Nastasijević, Šandor (Aleksandar) Bosiljevac, Stevan Mokranjac and Milan Stevan Gajdov. The folk music in this collection is mostly from Serbia, Macedonia, Croatia, Bosnia and Herzegovina.

A year after the opening of the Music Academy in Belgrade (1938), Kosta Manojlović tried to establish the archives of folk music, with all the documents collected by that time. They were all transferred to the Institute of Musicology in 1948. Altogether 2,777 melodies, written by 17 collectors of folk songs, were listed in the catalogue. This holding, which was started at the Music Academy and grew much bigger at the Institute of Musicology, contains seven collections of folk melodies,¹⁶ collected by Kosta Manojlović (songs from Krnjevo and Bitolj), Dragutin Čolić (songs from Sandžak), Isidor Bajić (songs from Serbia and Macedonia), Vlado Milošević (songs from Bosnia), Josif Nikolić Vučković (songs from Šumadija), Petar Ž. Ilić, (*Iz Starog Skoplja i Povardarja / From old Skoplje and Povardarje; 31 melodija pesama i igara postalih pre i posle Prvog srpskog ustanka / Thirty one melodies of the songs and dances from the time before and after the First Serbian Uprising*), Marko Tajčević (songs from Niš and its surroundings).

Radio Belgrade was the third institution to collect documents of written folk music, after the Museum of Ethnography and the Music Academy. Two collections of folk songs from the Radio Belgrade

Srpska muzika kroz vekove, editor-in-chief Stana Đurić Klajn, Galerija SANU (Galery of the SASA), 22, Belgrade 1973, pp. 293–313.

¹⁶ Some of them have been edited. See: Ana Matović, op. cit., p. 299, footnote 14.

documentation center are held in the Institute of Musicology: 188 documents of written songs from the Littoral (from the Hvar island, collected presumably by Antun Dobronić), and the *Prepisani narodni motivi iz Radio Beograda* (*The Folk Motives Copied from the Documents in the Radio Belgrade documentation center*). There are altogether 110 written melodies from all parts of ex Yugoslavia in the Radio Belgrade documentation center, collected by Ivan Matetić Ronjgov, Đorđe Karaklajić, Miodrag A. Vasiljević, Kosta P Manojlović, V. Jovanović, Josif Marinković, Václav Horejšek, R. Nikolić, Kornelije Stanković and others.

The Institute of Musicology purchased some of the manuscript collections of written folk melodies. By 1973 twelve such collections by the following authors had been purchased: Miloje Milojević (700 melodies from Macedonia and Kosovo)¹⁷, Mustafa Mulalić (two collections of 100 songs each, from Bosnia and Serbia), Stanko Putinčanin (300 songs), Živojin Stanković (*Obredno narodno pevanje – primeri dodolskih, krstonoških i slavskih pesama iz raznih krajeva Srbije, Crne Gore i Makedonije / Ritual Folk Songs from different parts of Serbia, Montenegro, and Macedonia*), Živojin Kitić (four collections of Serbian folk dances), Bogoljub Vojnović (*Narodne igre iz Istočne Srbije / Folk Dances from Eastern Serbia*).

Some of the folk melodies collections were donated to the Institute by Svetomir Nastasijević, Lajoš Kiss, Ernest Diamant and others. *The Chamber Music Society* donated the collection called *With the Serbs 1916–1918*, by Lionel Budden. It contains dances and songs written during the WWI, sung by the Serbian soldiers recuperating in the field hospital at Vertep, near Thessaloniki.

The most recently edited folk music collection is the one by Sava Ilić, *Muzičko nasleđe Srba, Šokaca i Karaševaca u Rumuniji* (Serbian, Šokci's and Karaševci's folk tunes from in Romania), edited by Dr. Jelena Jovanović and published by the „Matica srpska“ and the Institute of Musicology in 2006.

* * *

Album pesama sa koncerata Žarka Savića (*The Concerts of Žarko Savić. Album of Songs*) provides information on the repertoire of the Serbian concert performers at the time, as do the old newspapers and magazines.

Music lives also at times of war, as the following documents clearly demonstrate: the above mentioned songs of the Serbian soldiers written

¹⁷ See also, recently published: Miloje Milojević, *Narodne pesme i igre Kosova i Metohije* (*Folk Songs and Dances from Kosovo and Metohija*), ed. Dragoslav Dević, Belgrade 2004. The documents in the Institute of Musicology have been used for this edition.

on the Thessaloniki front by the British musician and army volunteer, Lionel Budden, the *Uspavanka za muški hor* (*The Lullaby for Male Choir*), composed by Predrag Milošević in March 1942, while imprisoned in Nuremberg (dedicated to his prison mate, Nemanja Mitrović), and the *Program koncerta kamerne klase Petra Stojanovića, profesora Muzičke akademije u Beogradu, u Kolarčevoj zadužbini* (*The Program Guide of the prof. Petar Stojanović Chamber Music Class Concert at the Kolarčeva Zadužbina Hall*) in June 1943.

There are many important documents in this collection, not easily classified by subject, such as the original manuscript of the orchestral score *Dubravka*, composed by Stevan Marković (after the poem by Ivan Gundulić), and dedicated to the Yugoslav Cause. There is also a program guide for the concert given by famous pianist, Ms Jovanka Stojković, in April 1872, at the Serbian National Theater in Novi Sad, and the letter written by Jaap Jakob Kunst, the ethnomusicologist, to his colleague, Miodrag Vasiljević. Some of the documents in these archives are very interesting for researcher, like the letters of Johannes Brahms to the Serbian violin player, Dragomir Kranjčević, the concert master of the Royal Opera House in Budapest.¹⁸ There is an old and rare edition in the holding of S. Kranjčević – *Music Cathechism* by Johann Christian Lobe, edited in Leipzig (1855) in Gothic font. This book was edited many times later. The Serbian edition by Milan Milovuk appeared in 1866,¹⁹ and the Croatian one, by Franjo Ksaver Kuhač (the founder of ethnomusicology in Croatia), nine years later.²⁰ By revising the original edition, both of them were trying to introduce music terminology to their native languages.

Documents concerning Serbian and Yugoslav composers of the second half of the 20th century are, naturally, more difficult to find in the collection of

¹⁸ Stana Đurić Klajn gave a presentation on this correspondence in 1959, at the Congress of Musicology in Cologne. The Serbian version of that article was published in: Stana Đurić Klajn, *Akordi prošlosti* (*The Chords of the Past*), Prosveta, Belgrade 1981, pp. 91–96.

¹⁹ M. Milovuk, *Teorički osnovi muzike* (*The Music Theory*) Belgrade 1866, 2nd edition 1874, and *Nauka o muzici* (*The Musicology*), Belgrade 1867. The former is a rare edition, not available in libraries. By courtesy of Mr Zdravko Blažeković, Ph. D. the musicologist who lives in USA, editor-in-chief of the New York *Répertoire International de Littérature Musicale*, the Institute of Musicology in now in possession of a copy of this rare edition. The original derives from the legacy of Franjo Kuhač in the Croatian Academy of Science and Arts Archive in Zagreb. We thank Mr Blažeković cordially.

²⁰ Franjo Ksaver Kuhač, *Katekizam glazbe* (*Music Cathechism*) (2nd revised edition), Zagreb 1889. See also: Branko Rakijaš, *Značenje Kuhačeva Katekizma glazbe u našoj muzičkoj teoriji i praksi* (*The Importance of the Kuhač's Music Cathechism for the Music Theory and the Practise of Music in our Country*) *Arti musices* 2, Zagreb 1971, pp. 141–152. On Milovuk and Kuhač see: Mirka Pavlović, *Jovan Paču i Franjo Ksaver Kuhač: prepiska i neki aspekti srpsko-hrvatskih muzičkih veza u njihovo vreme* (*Jovan Paču and Franjo Ksaver Kuhač: Their Correspondence and Some Problems of the Serbo-Croatian Music Collaboration of the Period*) *Zbornik o Srbima u Hrvatskoj SANU* 3 (The SASA Review on Serbs in Croatia, No. 3), Belgrade 1995, pp. 371–404. (pp. 386–388).

the Institute's archive. However, there are some copies and printed editions of the works by Petar Bingulac, Mihailo Vukdragović, Mihovil Logar, Vlada Milošević, Zlatan Vauda and others. A very important document of this kind is certainly the original score of the opera *Simonida*, by Stanojlo Rajičić, donated by the composer's widow, professor Milica Rajičić.

Documents on music from other parts of ex Yugoslavia are mostly lacking, since there are institutes, archives and other institutions of the kind in other towns and capitals of the ex Yugoslav federation dealing with collection and research of their national music. However, the Institute of Musicology holds some lithographs, printed editions and copies of the compositions by Slovenian authors: Emil and Karl Adamič, Franc Bernik, Franja Vilhar the elder, Janko Gregorc, Benjamin Ipavec, Marij Kogoj, Vinko Krek, Anton Lajovic, Viktor Parma, Lucijan Marija Škerjanc, and others. The Croatian music is represented by compositions and harmonizations by Blagoje Bersa, Silvio Bombardelli, Vinko Žganec, Ivan Zajc, Jakov Gotovac, Antun Dobronić, Franjo Dugan, Vjekoslav Klaić, Franja Ksaver Kuhač, Vatroslav Lisinski, Ivan Matetić Ronjgov, Ivo Parać and others.

European music is even less represented in these collections than the ex Yugoslav one. The Institute holds the printed editions of old European salon music (popular among 19th century Serbian society at that stage of its artistic level and education). These are mostly albums of widely popular composition at the time (by L. Arditti, Tekla Badarzewska, Louis-Gaston Ganne, D. Herzenberger, Carl Johann Adam Zeller, H. Schmidt and others). Russian sacred music in the Institute's collection, as well as in the library and written music collection of the *Studijski hor* (The Research Choir) is an important source for the research of Serbian sacred music. There are some compositions by Anton Stepanovich Arensky (Антон Степанович Аренский), Dmitry Stepanovich Bortniansky (Дмитрий Степанович Бортнянский) (his *St. John Chrysostom's Liturgy*, and other works), Alexander Konstantinovich Glazunov (Александр Константинович Глазунов), Sergei Vasilievich Rachmaninoff (Сергей Васильевич Рахманинов), Pavel Grigorievich Chesnokov (Павел Григорьевич Чесноков) and other Russian composers.

Mixed albums of Serbian, South Slavonic and European music represent a special part of this collection. There are almost thirty of them, comprising a wide variety of documents: Serbian folk songs and dances adapted for piano, Russian and Croatian folk songs, sacred music, military music, etc. These albums are an authentic reflection of the role of music in 19th and early 20th century Serbian society. Both folk and salon music, foreign and domestic, were played and sung in family circles. It was the favourite pastime and an everyday part of social life of the epoch.²¹

²¹ The M. A. thesis of Ms Marijana Kokanović is mostly based on the documents of the Institute of Musicology. Marijana Kokanović, *Igre i marševi u srpskoj klavirskoj muzici*

* * *

A very valuable part of the Institute's archive is a collection of over 200 photographs. Photographs of Serbian musicians from the early epoch are not easy to find in other institutions of culture. Therefore, this collection is even more important for all the researchers collaborating on the *Srpski biografski rečnik* (*The Dictionary of National Biography*), edited by the "Matica srpska", and on other encyclopedias and dictionaries for which a photograph is needed for each entry. The Institute possesses photographs of numerous musicians from the earlier epochs: Slavka Alojzija Atanasijević, Teodor Toša Andrejević the Australian and his wife Evelyn, Isidor Bajić, Stanislav Binički, Ivan Brezovšek, Hugo Doubek, Vladimir R. Đorđević, Nikola Đurković, Jovan Ivanišević, Dušan Janković, Davorin Jenko, Alojz Kalauz, Dragomir Krančević, Aksentije Maksimović, Kosta P Manojlović, Josif Marinković, Milan Milovuk, Stevan Mokranjac, Tihomir Ostojić, Milenko Paunović, Jovan Paču, Jovanka Stojković, Robert Tolinger, Mita Topalović, Josif Šlezinger and others. There are also some photos of musicians of the more recent epoch, and not only Serbian ones: Zlatko Baloković, Jovan Bandur, Radmila Bakočević, Miodrag Vasiljević, Mihailo Vukdragović, Mirjana Vukdragović, Vojislav Vučković, Milenko Živković, Živojin Zdravković, Zdenka Zikova, Ljubica Marić, Lovro von Matačić, Anita Mezetova, Miloje Milojević, Predrag Milošević, Olga and Marija Mihailović, Vasilije Mokranjac, Bahrija Nuri Hadžić, Marko Tajčević and others.

Some of the photographs are of the special value and importance, such as one of the letter from Ludwig van Beethoven to the Ljubljana Philharmonic Society, on the occasion of his appointment for its honorary member, the photograph of the Stevan Mokranjac funeral in Belgrade, the photo of the first Belgrade performance of the Beethoven's *Ninth Symphony* in 1910, and others.²²

* * *

The Institute of Musicology keeps a file on all researchers using its collections. These records show the exact number and affiliation of the users, as well as the scopes for which the documents are being used.

druge polovine 19. veka: kulturna povezanost u javnom i privatnom životu (Dances and Marches in the Serbian Piano Music of the Second Half of the 19th Century: between the Public and the Private), Katedra za muzikologiju i etnomuzikologiju Akademije umetnosti u Novom Sadu (Department of Musicology and Ethnomusicology of the Academy of Arts), Novi Sad 2008.

²² Unfortunately, musicologists in Serbia usually do not cite the data on their sources in full. It occurred on several occasions that photographs from the Institute's collection appear in different books, anthologies and studies written by our colleagues without the necessary reference to its origin.

The users of these archives are numerous teachers and assistants at the Music Academies, students who could not accomplish their seminar papers and theses without using the collection of the Institute. There are also some music performers who need help in choosing their repertoires, especially choir conductors from Serbia and other countries. Besides, there are many music teachers of elementary and high schools, jazz musicians, editors of radio and TV shows, organizers of the festivals and music contests, historians, philologists, journalists, theater and film directors, galleries and archive custodians, librarians, ballet dancers, choreographers, and many others. The users sometimes have specific requests: since the early 1990s final examinations were reintroduced in secondary schools and documents were needed for writing the papers. New subjects of historical research emerged in the new social and political context of the 1990s. Therefore, some users were interested in the *Soko* (gymnastic society) and / or political party anthems. The authors of the school manuals came in search of folk songs, especially Serbian ones from ex Yugoslav regions. Teachers organizing the St Sava festivals at schools were searching for different versions of St Sava hymn. Teachers of the Serbian music history at the Music Academy were in need of documents suitable for use in lectures. Even music school students could sometimes find printed edition of the type they needed only in this Institute (like the *Violin concerto in d minor* by Petar Stojanović). The photograph collection was very useful to the Slovenian musicologist, Ms Manica Špendal, Ph. D. who in 1986 was searching for photos of the *Ohridska legenda* (*The Legend of Ohrid*) ballet performance (composed by Stevan Hristić) and the photo of the *Licitarsko srce* (*The Gingerbread Heart*) ballet performance by Krešimir Baranović to include it in *Piper's Enzyklopädie des Musiktheaters: Oper, Operette, Musical, Ballett*.

The users of the Institute's archives have come from different cities and countries: from Belgrade, Sarajevo, Novi Sad, Ljubljana, Zagreb, Banja Luka, Prijedor, Zrenjanin, Sremski Karlovci, Pančevo, Munich, Moscow, Sidney, Skoplje, Sofija, Šabac, Valjevo, Niš, Dolovo, Paris, Kruševac, Maribor, USA (New York, Cleveland / Ohio, Phenix / Arizona), Canada, Zuerich, etc. Our colleagues from abroad often contact us in search for data they could only find in the collections of the Institute. Among them, there is a large number of church choir conductors from Serbia, from the region and the whole world, inquiring for information and written music they need for their work.

* * *

The Institute of Musicology archive, together with its library, the soundtrack collection, the microfilm collection of the Greek and the Slavonic music written in neumatic notation, the photograph collection of neumatic manuscripts from the monastery of Chilandar, the slide

collection and other primary sources, represent a real treasury of documents extremely valuable for Serbian music and cultural history. Any historian of Serbian music, especially one dealing with the period before the WWII, could not do their research without using the holdings of the Institute of Musicology.

The Institute's archive and the library are not a public institution in legal terms. Strictly speaking, its documents should not be used by anyone else but its research fellows. However, since the Institute is the only institution of this kind in the country (and the oldest one in ex Yugoslavia), the documents have been placed at the disposal of other users, by decision of the director and the fellows of the Institute. Oddly enough, there has never been a post for a professional librarian or a custodian in the Institute, who would continuously and professionally take care of the conservation and use of the documents. This job has been done by research fellows of the Institute for the last sixty years. It consists of keeping the register of the new acquired documents and the records of the potential damage, and of introducing the electronic catalogues. In the future, projects aiming at the conservation and digitalization of the documents should enable the Institute of Musicology to hire professional musicologists and ethnomusicologist for these jobs.²³

(Translated by *Ranka Gašić*, Ph.D.)

²³ See: Katarina Tomašević, *Značaj digitalizacije muzikalija i zvučnih zapisa u Arhivu i Fonoteci Muzikološkog instituta SANU* [The Importance of Digitization of Music collection at SASA Institute of Musicology], Pregled Nacionalnog centra za digitalizaciju [Review of the National Center for Digitization], 2, Belgrade 2003, pp. 46–51.